S O N I A

—Jo estic al costat dels qui perden — exclamà Sònia, extemporàniament.

Un tret ressonà en la nit. Cel i muntanyes es confonien en la fosca. Sònia es tivà amunt els pantalons d'home, que li venien balders. Pensà en el seu germà que havia mort els primers dies de defensa del poble. Havia mort en la petita muntanya que dominava els camps, al peu d'una metralladora. Aquella maleïda metralladora que ara l'enemic tenia girada contra el poble i que no els deixava viure. Cert que havien tingut dos dies de repòs. Però el silenci era fosc, ple de temences a un possible atac.

Sònia s'assegué damunt un pilot de palla que els companys li havien portat al matí perquè li servís de llit. Tenia son. Però el tret havia fet vibrar els nervis i els seus sentits s'havien aguditzat. Pensà en el pare que havia desaparegut. Presoner? L'haurien matat? Sònia, cella-junta, atragué fortament el mot "venjança". Pel pare, pel germà, pel tros de terra que defensava i que mai no havia sentit tan seu com ara. Ni tan digna, ella, d'ésser-ne filla. Estimava les muntanyes abruptes del seu país, i el seu cel i les seves nits clares.

—Jo estic al costat dels qui perden.

Cap altre tret no havia ressonat. Encara mancaven dues hores per al rellevament. Pere, el seu company més estimat i admirat, preguntà baixet —i pel to de la veu ella conegué que reia una mica per sota el nas:

—Per què no al costat dels qui guanyen?

—Calleu! — comminà el vell Exevarria amb la seva veu de nas i el seu aire malhumorat—. Trobo que podríeu cridar les bales.

Sònia respongué amb energia, convençuda, sense fer cas del vell:

—Els qui perden sempre són el bons. I jo només puc estimar aquests—. I encara afegí—: El meu pare era bo! I el meu germà!!!

Al seu petit front pur es marcaren arrugues.

Callaren. El llum d'oli oscillava i feia ombres estranyes a les altes naus de l'església, únic edifici important del poble. Les altes finestres eren cobertes amb llençols i parracs de roba. Ni una espurna de claror no traspuava al carrer desert, on, de tant en tant, ressonaven els passos dels companys que patrullaven.

Enllà del poble, junt a les darreres cases, hi havia les trinxeres protegides per sacs terrers.

Sònia s'ajegué damunt la palla. Un bri li punxà el braç junt on duia el braçalet de bales, orgull de la seva vanitat. També era seu un cinturó amb municions i un fusell que havia après a disparar cloent un ull i recalcant-lo bé a l'espatlla, escarmentada del cop de culata que l'havia feta caure d'esquena quan encara no n'havia disparat cap.

Els companys li havien dit que no; però ella estava convençuda que sí: que amb aquell fusell havia matat un moro. A la nit no podia dormir pensant en la proesa.

—Si el meu pare ho sabia... Ell sempre deia: "Es hora de lluitar".

A l'escassa llum, Sònia mirà Pere que dormia. Era valent i per això ella l'estimava tant. Ell li havia parlat de Joana d'Arc, aquella noia que havia dit: "Aniré fins a París caminant, encara que se'm gastin els peus fins els genolls". Ella també seria una heroïna. Tan important o més que aquella alemanya que es deia Rosa i a la qual els seus enemics havien assassinat com

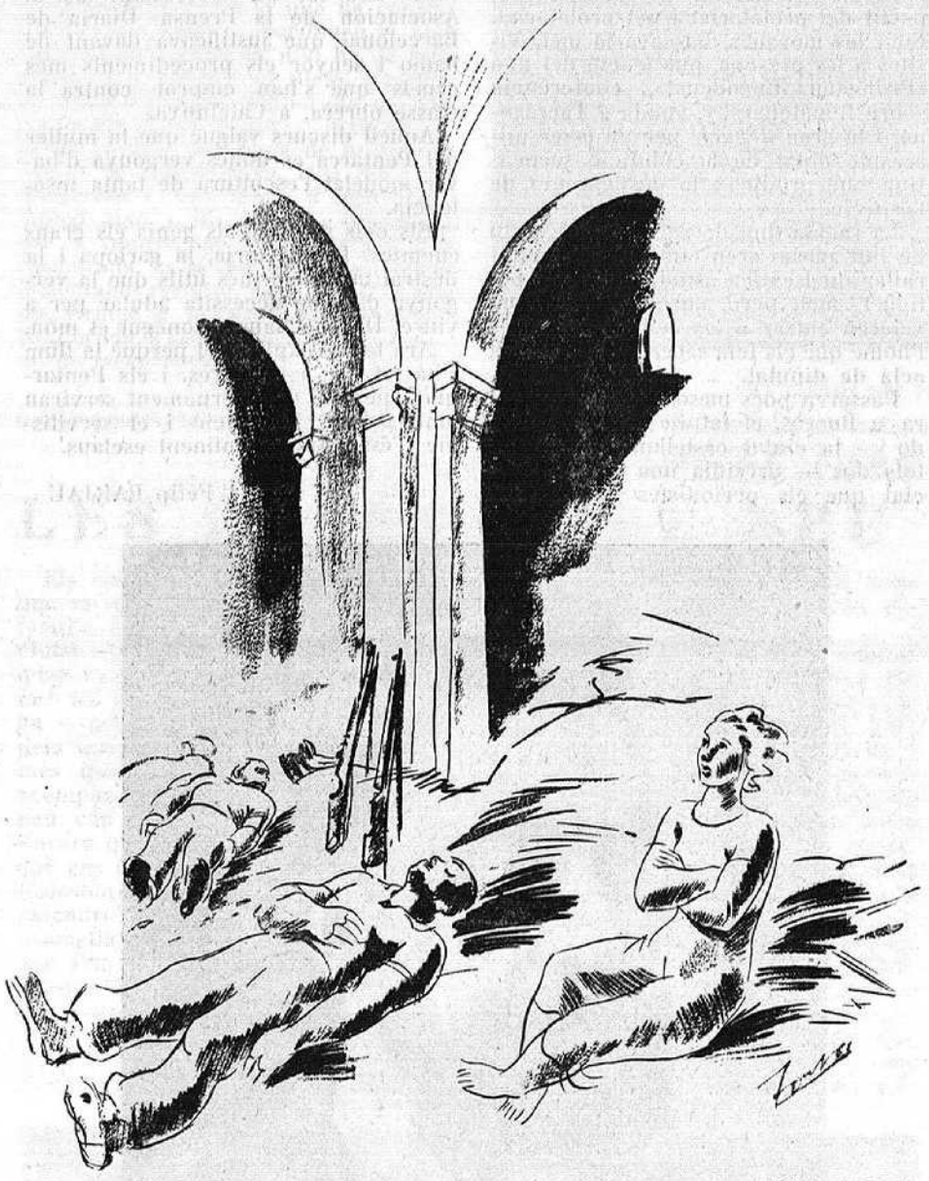

(Dibuix de Tona)

un gos pels carrers. Pere li havia explicat que era molt bona. "Quina gran dona!", exclamava, i els seus ulls negres brillaven en pronunciar-ne el nom.

Sònia, ajeguda sobre la palla que cruix, pensa que enllà dels anys, un noi com ara Pere, dirà: "L'únic home que va tenir la guerra civil espanyola era una noia, filla d'un home que la vida havia obligat a fer de minaire al nord, i es deia Sònia".

El seu pensament, cada cop més lliure, fuig d'on és. Travessa els carrers silenciosos sota les estrelles, passa les trinxeres, s'acara amb l'enemic i tracta de convèncer-lo. Explica la seva veritat. L'enemic té molts caps, molts peus, moltes armes. Però el pensament d'ella val més que tot: ha anat sense armes, sol, a la nit i amb una veu per a convèncer.

Sònia, mig abaltida, apropa a la galta la seva mà i estreny contra ella el seu braçalet de bales. Es colga més dins la palla. Té fred. Els pensaments fugen. Sent una veu que crida: "Rellevament!" Hi ha un gran trepig de botes ferrades. Els passos es perden dins l'aire gelat de la nit.

Voldria que els passos que sent fossin d'ella i de Pere i que ressonessin pels carrers d'un país sense nom. Ell li diria, amb les mans a les butxaques i clavant cops de peu a una pedra. Sempre la mateixa.

—Sí, m'agrades. Però no és prou. Jo estimo la gent intelligent i tú ets una noieta que sap poc de la vida.

A ella, això, li faria molt mal. No contestaria. Però pensaria, i amb ràbia: "Un dia ploraràs amargament, d'aquest menyspreu".

Ella necessita que Pere l'admiri. Esbatana els ulls en la fosca i topa amb els del noi que no dorm. S'aixeca resolta. Es dirigeix vers la porta. Farà una cosa en la qual no havia pensat fins ara. Ella havia dit: "Estimo els qui perden".

Ella havia respost mofeta: "Per què no els qui guanyen?"

Ella li demostrarà si sap guanyar o no. Ella anirà, sola, a desfer la metralladora al peu de la qual va morir el germà. Ella, sola...

I no pot acabar el pensament. Un terrabastall terrible fereix la nit, com si, de cop, s'ensorrés la terra. Sònia trontolla. La sotragada la rebat contra terra. Respira pols i pólvora. Sent crits. Una nova detonació fa blanc contra l'edifici.

"Es la mort", té esma de pensar.

Un remolí de vent sembla que la xucli. Esporuguida, obre els ulls, i per l'esvoranc acabat d'obrir a la paret, veu el cel fosc i amb estrelles.

"El llum!"

Una veu crida des del carrer: "Apagueu aquest llum!"

Sònia, com pot, s'aixeca. Obeeix el comandament. Abans ha tingut temps de veure un munt de runes sobre el pilot de palla. I més enllà: on hi havia tants de companys dormint. Xisclaria d'horror. Resta clavada a la paret, la boca amarga, els llavis ressecs, el cor que bat furiosament. ¿Caldrà esperar que es faci de dia per a salvar els ferits?

* * *

La matinada ha dut clarors mortes. El vent s'ha endut l'olor de pólvora (tota la nit hi ha hagut combat), i ha arrossegat perfum de terra.

Sònia, contra la paret, no sap què és el temps, ni perquè ha fugit la nit, ni perquè el vent omple de suavitats els camps.

Prova de caminar i no pot. I no està pas ferida. Veu que han entrat homes, que han començat d'apartar maons i pedres. Són pocs homes per a tanta feina. Necessiten qui els ajudi. Fent un esforç titànic, aconseguix separar-se de la paret. Una veu, que ara no podria endevinar de qui és, crida el seu nom.

—Sònia!

Uns braços la sostenen.

—Sònia! Pensàvem que...

Bruscament es desfà dels braços. Bruscament.

I, com els homes, comença d'apartar pedres.

—Sònia, vés-te'n!

—No és feina teva.

"—Sí, que ho és—pensa—: Feina de tots. I no ara. Sinó de seguida. Quan encara algú es podia salvar —aquest algú, tan imprecís, per a la seva ànima és Pere—. Què, si l'enemic hagués vist el llum i a canonades hagués desfet l'edifici pedra per pedra... bocí per bocí? Sota aquestes runes hi ha companys estimats... hi és ell... Al costat dels qui guanyen? No! Al costat dels qui moren, dels qui saben sofrir, dels qui saben lluitar. Per tots els qui han caigut."

Aquests pensaments li encomanen ardor, li donen coratge. Les pedres no pesen. N'hi ha d'enormes. Ja no pensa res, ni sent res, no s'adona de res, fins que li raja la sang de les mans i cau extenuada.

M. RODOREDA

RETORN

(FRAGMENT)

Seguia el caminar dels humans. Cercava una ànima, un repòs, una llum per al seu camí. Encara que ho volia, no podia anar sol. Era part d'un moviment, d'una immensitat. Caminava, com sempre, abstret, tancat a dintre seu, les mans a les butxaques, sense diners, el cap cot, sense pensaments. No mirava.

Un bramul humà, múltiple, li oprimí el respir. Era una multitud que corria enfollida amb banderes al vent, voltades de cants, crits, punys i renecs. Era una massa compacta, ferotge, que no tenia obstacles. Espantava. L'odi de la revenja corria pels carrers perseguint els homes. Ell amb els crits era feliç: el riure li sortia als llavis. Li plavia sentir una protesta.

Uns fusells apuntaren amb violència. Se sentí un esgarip i es veié una dispersió. Els punys miraren a terra amb ràbia. Ell cridà els qui fugien i es veié rodejat dels més valents i dels més covards. Es féu el gest que produeix mort i ell saltà darrera d'un company. Sonaren el trets i la sang cremà la pell. Els homes caigueren a terra estirats com una càrrega. Unes convulsions, i restaren sense ànima, amb una taca als llavis, com una rosa roja, pansida. Encara eren carn, però sense sang, sense vida. Ara el professor comprenia que només som imatges, partícules destroçades, sofrents d'una força. I es cregué culpable d'aquelles morts i de tots els crims. L'espantava la seva covardia. I al lluny, encara, se sentien els crits de la multitud que només demanava treball, justícia, pa... i era perseguida dispersada, metrallada. Demanaven vida i els donaven mort.

Aquell dia sentí més profundament el seu deure, s'analitzà fins els més lleus sentiments, espià totes les ansietats del seu interior. Es donà vergonya d'ell mateix, es comprengué ridícul amb els seus neguits i es desitjà sofriments, càstigs; però no pas com les altres vegades, que cercava el dolor físic per oblidar el neguit intern.

Vinguda la nit, no pogué romandre a la seva habitació. Tot li feia nosa, el record de tot, d'ell mateix.

Sortí al carrer. No tenia camí. Intentà entrar a un cinema per a distreure's i no tingué diners. Uns homes ben vestits es rigueren del seu gest. Ell pensà: es creuen homes superiors perquè porten corbata... Devoraria milions i no tinc per a prendre cafè. Hem de treballar per només poder menjar? Viure, viure... i res més? Quin fàstic.

Continuà divagant, esperant que el temps passés. Així, també, passava ell. El distragué un espetec de focs artificials. Era dia de festa. Li plagué l'espetec i el riure de la multitud. Els coets li semblaven els trets cruents. L'entristí el record i no comprengué com la gent ja havia oblidat. Els seus pensaments li feien fugir els sorolls; però aquests continuaren fora d'ell.

Era una nit sublim; semblava més profunda que les altres nits. Una mica de fred feia tremolar els arbres i els homes. I ell somrigué piadós a l'oblit. Tots sofreixen, tots porten per oblidar.

No contemplava l'espectacle: mirava només la gent que reia. El commogué un fregadís de dona de carícies que li parlava, per un preu mòdic, de cercar la foscor d'aquelles avingudes que no rebien la resplendor dels focs.

—No tinc diners, i primer... es menja.

—Pobre. Tú, també?

—Per què em compadeixes? Ningú no mereix compassió. I si volgués diners, creus que no en tindria?

—Sí que mereixem compassió! Algunes vegades no la necessites? Sort que hi ha quelcom que vigila i comprèn. Vina, vull parlar. No ho he fet mai. Vols escoltar-me? Fa tants anys que callo.

Seien resguardats de tot. Alguna gota de llum els queia de tard en tard als seus peus. Era un homenatge als torturats.

—Tinc un fill. Fou com sempre. L'estimava. El pare no en tingué la culpa: jo li demanava. Es igual que ell. Tu ets delicat; m'escoltes. Ajuda'm. El meu petit no vull que sàpiga de mi... Seria una vergonya per a la seva vida! Prou que s'haurà de penedir de les seves faltes; que no plori les dels seus pares.

Ell prometé ajut. I una guspira de llum illuminà un bes cast, agraït, d'aquell rostre maquillat, als llavis d'ell. Era una mare qui besava. Ell restà quiet, resguardat per la carícia pura, santa. Un somriure dolç, feliç, li obrí els llavis. I un coet passà brunzent, foradà amb estridència el cel quiet i engendrà estrelles de colors, que tot seguit moriren.

Recordà que quan era infant rebentava de tan bufar les volves de sabó i li esquitxaven la cara. Era tota una vida. Retornà a la seva habitació encara amb els llavis immòbils, entreoberts, per por de perdre el bes dolç d'una mare.

Passats uns dies, escrigué: "He fet molt de treball inútil. Es que era un egoista. Només en la cura de sofriment, hom pot trobar un repòs. Hi ha una humanitat que demana ajut i dóna, per recompensa, combats interns, somnis, esperances. En aquest córrer de la humanitat hom hi troba ànimes que fan també una cadena i un murmuri com un vaivé d'ones. Es la mar immensa que pressentia. Es l'amor fecund, la forma impalpable, invisible, però eterna".

Manuel CRUELLS

ANIVERSARI DEL POETA RUS N. NEKRASSOV

El poble soviètic ha commemorat aquests dies el seixantè aniversari de la mort del poeta georgià Nekrassov. Vetllades literàries, sessions acadèmiques, concerts, exposicions, inauguració de biblioteques, han estat celebrats arreu de la U. R. S. S. En els clubs i en els teatres han estat declamats els seus poemes i els seus cants, impregnats d'un amor ardent pel poble asservit.

Nekrassov visqué en ple segle XIXè, quan Rússia era un país purament agrari i endarrerit. La noblesa dominava: els pagesos eren els esclaus dels aristòcrates, única classe que podia posseir terres. Aquest règim social era coronat per l'autocràcia bàrbara dels tsars. I el poble rus es veia obligat a suportar aquest doble jou. Els grups socials que volgueren revoltar-se, es començaren a formar per intellectuals, sortits en llur major part de la petita burgesia. En el terreny literari, els primers caps del moviment democràtic foren el crític Belinski i el conegut emigrat rus Alexandre Herzen. Nekrassov, directament influït per l'ascendent que Belinski exercia damunt els seus contemporanis, s'adherí al moviment i esdevingué el seu poeta més eminent. La seva força poètica creixia cada dia i, amb ella, la glòria. La seva obra poètica és plena, tota ella, d'odi pels opressors, d'amor fraternal pels oprimits, i penetrada de motius socials .«Els poemes de Nekrassov cremen» — deia Turguénev. Els temes principals de la seva poesia són la pintura de la vida angoixosa dels pagesos russos, de les classes indigents de les grans ciutats i del proletariat rus naixent. Nekrassov ha estat el primer dels poetes russos que parlà de les fàbriques — aleshores el capitalisme industrial feia la seva primera aparició a aquell país—, de la formació d'una classe obrera, de l'atur i de l'explotació dels infants. Estimava el poble rus amb un amor profund i sincer. Tots els seus pensaments pertanyien al poble, al qual ha consagrat la seva obra poètica. I és per això que, avui encara, les nacions soviètiques estimen i veneren el seu poeta.

Les seves obres millors són: *Els traginers, El camí de ferro, Les dones*

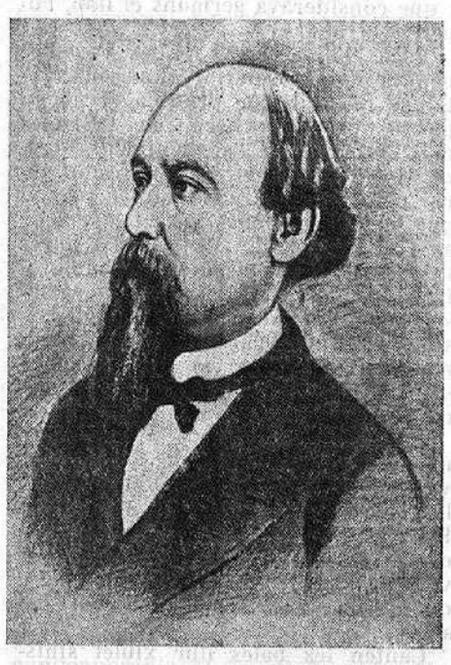

N. NEKRASSOV

desembristes, Els Contemporanis i, sobretot, el seu poema *Qui és feliç a Rússia*, que ha esdevingut famós.

Nekrassov ha estat objecte d'estudis aprofundits per part dels historiadors de la literatura soviètica. Es fan tiratges enormes de les seves obres, i actualment s'està preparant, a la U. R. S. S., una edició acadèmica de les obres completes d'aquest cantor del sofriment d'un poble esclavitzat, d'aquest gran poeta de la democràcia revolucionària.

M. A.

UN POEMA DE NEKRASSOV

La febre del treball agita els camps...
O destí! Trista sort la teva, dona russa!
Pot haver-n'hi alguna de pitjor?

Ai las! Sense murmurar, jove encara, et marceixes,
d'un poble de màrtirs que tot ho suporta,
o mare dolorosa!

La calor és tòrrida: gran planúria sense ombres,
prats i camps de blat, i, en el cel immens,
un sol sense pietat.

Treballa, la dona, sufocada, panteixant.
Dels insectes ardents la nuvolada, voraç,
rondina, ataca, fereix.

Quan aixecava la feixuga arada,
l'acer ha tallat el seu peu nu i crispat,
i la sang ha brollat.

De qui són aquests crits estridents, a la fita del camp?
La dona corre, esquerpa, la cabellera al vent:
és el seu fill que plora!

Però ¿per què al seu davant, esbalaïda, et detures?
Canta-li la teva cançó de la gran paciència;
canta, o mare pacient!

Té els ulls humitejats, i no es podria dir
si és de suor o de llàgrimes.
En aquest canti, mal tapat per un drap fastigós,
les llàgrimes cauran.

Avidament, per fi, els llavis acosta,
febrosos, al seu broc...
Pobra dona, ¿com pot plaure't, aquesta sidra amarga,
amb llàgrimes barrejada?

ELS LLIBRES I LA GUERRA

«SEIS MESES EN LAS PRISIONES DE FRANCO», per Jean Pelletier. — «Ediciones Españolas». Madrid-València, 1937.

Jean Pelletier, francès catòlic, absolutament neutral, oficial aviador durant la Guerra Europea i actualment negociant de joguines, es disposava a traslladar-se a Bilbao per l'octubre del 1936, amb el vaixell correu basc «Galerna», per tal de vendre per als infans bilbaïns uns avions de joguina inventats per ell; Pelletier obrava impulsat per una crida feta pel bisbe de Baiona. El dia 15 d'octubre, prop de Sant Sebastià, sis xalupes rebels armades capturaren el «Galerna», després de canonejar-lo com si es tractés d'una nau de guerra que hagués afrontat un atac. Els rebels donaren paraula als tripulants i passatgers del «Galerna» que se'ls respectaria la vida; i així foren conduïts, presoners, a Pasajes.

Immediatament començà la tortura de Jean Pelletier i dels seus companys de viatge. Totes les persones que foren apressades amb el «Galerna», foren afusellades; només Jean Pelletier, per haver-se'l confós amb l'aviador Pelletier d'Oisy, i per tal de presentar-lo com un presoner de qualitat, espia, i obtenir-ne un bon rescat, va sobreviure la tragèdia. Es passà sis mesos a les presons de Franco, quatre dels quals els va viure incomunicat; després, gràcies a la generositat del Govern basc, va ésser alliberat a canvi d'un aviador alemany al servei dels rebels, que havia realitzat diversos bombardeigs contra poblacions civils lleials.

Jean Pelletier sofrí martiris inaudits i fou testimoni de la més enorme criminalitat i del més salvatge procedir. Les tortures esgarrifoses, al·lucinants, descrites per Hans Beimler després del seu captiveri al camp de concentració nazi de Dachau, són pareles a les que els facciosos espanyols apliquen als seus presoners abans de conduir-los a la mort. Pelletier — ho declara ell mateix — volia guardar silenci; «la premsa francesa calla massa horrors i la meva indiferència es convertiria en complicitat si jo no escrivís el que he sofert, el que he vist, el que he sentit, el que han hagut de suportar els meus companys de captiveri». I al diari *Ce Soir* publicà el reportatge de la seva estada a les presons basques dels franquistes. Es aquest reportatge, ple d'emoció i sinceritat, esgarrifós, en el qual la barbàrie feixista es destaca integrament, que «Ediciones Españolas» ha publicat, traduït al castellà en un volum de cent vint pàgines.

Entre les narracions viscudes del procedir dels facciosos, l'obra de Jean Pelletier constitueix una de les acusacions més greus; la imparcialitat política de l'autor li augmenta el valor. En *Seis meses en las prisiones de Franco* — «crònica de fets viscuts», com ho qualifica Pelletier — desfila tot l'horror de l'infern feixista espanyol: les tortures donades als presoners, als quals es deixa sense menjar i sense abrigalls i s'apallissa bàrbarament; les arbitrarietats dels tribunals, que condemnen segons les instruccions que tenen per endavant; els afusellaments de persones als quals s'ha promès respectar la vida o que no han estat mai jutjades ni tan sols interrogades, com vuit-cents presoners d'Ondarreta — on estigué Jean Pelletier—; l'odi a França i la manca de consideració a tot aquell que no sigui feixista, etc. Actes com el d'introduir en una cella de presó un nombre extraordinari de presoners, empenyent-los fins a fer-los-hi cabre, pel sol plaer de veure'n caure asfixiats uns quants, destaquen constantment en la narració.

El llibre de Jean Pelletier és un document valuosissim en el qual es condensa tota la barbàrie dels facciosos, d'aquests traïdors que actuen en nom de la religió catòlica, però que al País Basc — com es veu en *Seis meses en las prisiones de Franco* — persegueixen de la pitjor manera els catòlics bascos... L'horror i la sinceritat són les notes característiques del llibre; les paraules d'un home neutral que, davant la trista realitat, ha vist bé qui eren els feixistes, acreix el valor del document.

J. R.

Degut a les tasques que li són encomanades pel Front Antifeixista i per tal d'atendre-les degudament, el nostre company A. Fuster i Valldeperes, amb el sentiment dels redactors ha hagut de deixar la Direcció de MERIDIA.

LA LLUM S'HA FET PER A NOSALTRES

Felip Barjau

Hom es dirà si la veritat és una i única. No se sap encara ben bé si serà tota la veritat la que ens pertany. El que si podem dir és que fora de nosaltres, no existeix veritat possible. Algunes vegades havíem pensat a dubtar, seguint l'exemple socràtic. A mesura que el temps s'ha cenyit damunt del nostre ésser, s'ha encarregat de dir-nos, a poc a poc i en veu baixa, que teníem dret a ésser exigents amb els eterns suspicaços, amics o adversaris de l'Ideal, suprem goig de la nostra ànima i única justificació de la nostra existència. Per Ell sofrirem físicament i per Ell restem aferrats a la lluita de sempre.

L'Ideal té un camí. Camí ple de brossam, de barrancs i de torrentades, a salvar, amb exposició de la nostra existència. A aquest camí hi hem trobat gent de diferents latituds i races. Ni els negres ni els grocs ens han produït mai escarafalls a la nostra mirada. A través del color exòtic hi hem descobert una ànima brunyida amb fruïció espiritual, que ha fet penetrable la nostra consciència d'obrers, de catalans i d'homes. El signe mínim fou, algunes vegades, l'únic idioma possible i forçat a emprar, per a fer-nos comprendre mútuament. I el que no ens dèiem amb els llavis, ens ho dèiem amb els ulls. En el fons blanc que corona les nines dels nostres fars, hem vist reflectir l'ànima oberta del sentiment pur i fraternal. A altres, fills del mateix país i gairebé de la mateixa raça, hi hem trobat fent camí, l'home que no podia ésser a la companyia. Entre aquests, nomenem-ne un: Eugeni d'Ors, el Pentarca.

El coneguérem gairebé perseguit per aquell Puig i Cadafalc, lligaire impertèrrit que no podia capir certes desviacions morals de l'autor del *Glossari*. Havia escollit llibres desproporcionats a la intel·ligència agrària dels burgesos catalans. Deien també que unes roses perfumades eren motiu de tanta discòrdia.

. . . . . .

D'això farà aviat vint anys.

Teníem un amic que fou víctima de l'amor nocturn, que ens presentà el Pentarca. Com a bon filòsof, veia els possible per ésser-nos interessant. No sabia presentar altres mèrits que llur fantasia filosofada, i tenia davant seu tot un militant obrer, que sabia de les lluites, de les presons i de la vida.

. . . . . .

Era en una sala de l'Ateneu Barcelonès. Del llom d'un llibre petit, i per damunt d'ell, en naixien dos estels lluminosos i inoblidables. Com si fossin núvols de tempesta heroica, els cobrien pels costats uns manyocs de cabells negres, generosament. Si aixecava el cap, vèiem tot seguit néixer una barba apostolària d'un nou geni. I descobríeu un home enter, moral i gairebé únic. Aquest home es deia Francesc Lairet.

A prop d'ell, el Pentarca. Portava pressa. Sentia a dir que un tal Lairet i un tal Noi del Sucre volien fer un partit del proletariat i pel proletariat. Com les mosques, buscava la mel. Visites a les presons, publicació del nou «Prometeu Encadenat», conferència sobre Lunatcharsky, anada a Tarragona, i la gran *débâcle* per un ésser miserable dotat de la condició serpentina que produeix la desfiguració de l'espècie.

La sabata fina de xarol i el xiu-xiu de llur parla eren eines per a emmirallar qualsevulla estudiant fill de botiguer, mai, però, aquells obrers que veieren entrar a les celles locutorials l'home que els feia saber que volia una acta de diputat.

Passaren pocs mesos. El mateix d'ara a Burgos, el fatídic Martínez Anido — la ciutat castellana els abriga tots dos — presidia una sessió especial que els periodistes barcelonins no han refet moralment, amb motiu de la inauguració de la «Biblioteca del Pueblo».

Gairebé tothom que tenia cara i ulls era a la presó o al cementiri. La Mola guardava molts braus companys. Entre aquests, el que sotasigna. En Lairet, a l'eternitat. El Pentarca, però, féu el discurs més vergonyant que mai no ha fet cap home intel·ligent al servei de la força i de l'autocràcia. Aquell dia fou fatal per a la classe treballadora. Era tot un «Presidente de la Asociación de la Prensa Diaria de Barcelona» que justificava davant de l'amo i senyor els procediments més cruels que s'han emprat contra la classe obrera, a Catalunya.

Aquell discurs valgué que la muller del Pentarca es donés vergonya d'haver modelat l'escultura de tanta insolència.

Els ocis són per als genis els grans enemics. I si la forja, la garlopa i la destral no fossin més útils que la vergonya del que necessita adular per a viure, Déu no hauria conegut el món.

Ara tenim explicat el perquè la llum s'ha fet per a nosaltres, i els Pentarques, per als qui eternament serviran amb gelosia la traïció i el servilisme d'ésser intel·ligentment esclaus.

Felip BARJAU

FRANCESC LAIRET (1880 - 1920)

ELS LLIBRES I LA GUERRA

CRONICA DEL PUEBLO EN ARMAS, per Ramon J. Sénder. — "Ediciones Españolas"; Madrid-València, 1937.

Ramon J. Sénder ha escrit, amb el títol *Crónica del Pueblo en armas*, un àgil i complet compendi d'història d'Espanya per als infants. Amb una prosa atractiva i fàcil, en la qual es veu en tot moment la traça d'escriptor del seu autor, Sénder fa desfilar d'una manera veloç, però ordenada i clara, els principals moments històrics de les terres hispàniques des de les èpoques prehistòriques fins a la lluita gegantina i exemplar que actualment sostenim contra la traïció, la invasió estrangera i el feixisme, en defensa de la nostra llibertat. L'encert és una característica de l'opuscle, ben editat i ple de simpatia.

Ramon J. Sénder no fa una història objectiva i freda, basada en un enfilall d'episodis. Sénder penetra l'entranya de les causes dels esdeveniments i del procés evolutiu dels pobles hispànics. La qüestió social ha motivat, des de les èpoques més remotes, les transformacions, les invasions i els aixecaments per a foragitar pobles assentats en terres d'Espanya, les lluites internes, els canvis de règim, els xocs polítics; en fi, tots els episodis dignes de menció que la història registra. El poble hispànic, dotat en tot moment d'un gran sentit de responsabilitat i decidit a no deixar-se esclavitzar, ha estat constantment en pugna amb els poders opressors — reialesa, noblesa, clerecia, terratinents, capitalisme—, aixecant-se en armes cada vegada que se sentia el dogal al coll; i sempre, cada cop, el poble triomfava, o bé posava el germen per a una insurrecció triomfal propera. L'actual guerra és el resultat de tot un procés, i prova, a bastament, la potencialitat del poble espanyol, i que tot el país és ell. L'entusiasme que Sénder posa en la seva narració, altrament, és un preciós testimoni d'optimisme.

Ramon J. Sénder ha ofert amb el seu llibret un preciós document d'investigació històrica i ha enriquit les lletres espanyoles amb la investigació històrica des del punt de vista estrictament sociològic, fonamentat en el materialisme. Llibret per a infants, resulta de primera necessitat per als adults preocupats dels esdeveniments humans.

R.

Carnet de les Lletres

■ *Ha sortit el núm. 83 de la* Revista de Catalunya, *segon de la darrera etapa d'aquesta publicació, actualment a cura de la «Institució de les Lletres Catalanes». Figuren en el sumari, importants articles, entre els quals ens plau d'assenyalar: unes pàgines de J. Pous i Pagès,* Per què ens batem els catalans, *que expliquen les raons ètiques de l'actitud catalana davant l'actual guerra contra el feixisme; un assaig de Pere Coromines,* La tràgica fi de Miguel de Unamuno; *Ferran Soldevila estudia el concepte d'Espanya a través de la Crònica de Ramon Muntaner; Rafael Tasis i Marca, publica un article sobre Aldous Huxley, i Lluís Montanyà, un estudi sobre l'obra del novel·lista francès Pierre Mac-Orlan; Fermí Vergés, comenta el viatge d'Ivon Delbos a l'Europa Central; Antoni Rovira i Virgili, el problema de les minories alemanyes a Polònia, i Joan Sacs, els antecedents de la guerra de Xina. Completen el sumari uns versos de Rosselló Porcel, i articles de Rafael Closes, Andreu A. Artis — la crònica mensual del qual* L'accent de Barcelona *és, a cada número, més sensible o incisiva, segons els temes ciutadans que li serveixen de base als seus àgils comentaris—, Maurici Serrahima, Josep Maria Capdevila, Domènec Guansé, C. A. Jordana, Marià Manent i Joan de Garganta.*

LA MOSCA

Una paret de sacs terrers densa i bruta. Ha plogut infinitat de vegades damunt el parapet i la humitat regalima un suc negrós que ha cristal·litzat a tot el seu llarg. A la paret, un forat de deu centímetres escassos d'ample per vint d'alt. I pel forat apunta, constantment, la boca d'un fusell.

El forat està orientat de tal manera que el sol entra per ell durant una bona estona i dibuixa un rectangle de llum viva a la paret d'enfront. Sembla l'objectiu d'una màquina fotogràfica. Engrandit per la distància del focus, forma un petit planell lluminós, per on passegen les mosques. En ve una, dóna una volta i es para a rebre el bany de sol. Recorre el perímetre, es neteja el cap amb les potes davanteres, s'allisa les ales, fa quatre salts, aixeca el vol i torna.

Pere és un *patós* i un soldat de la República. L'arrossegà l'onada d'entusiasme del 18 de juliol. En el seu cervell no hi ha complexitats polítiques. No hi entén. Sent la causa, sentí aquell dia el glatir de la multitud i anà a la Casa del Poble. Des d'aleshores està a primera línia. No vol saber res de res. La seva idea, la seva única idea, és matar feixistes; més encara, d'ençà que sabé que la seva caseta del Pont de la Princesa era un munt de runes. El seu gramòfon, i els seus discs de l'Angelillo i el Pena; la màquina de cosir de la seva companya: ambdues coses les havia pagat a terminis. Pagament, setmana darrera setmana. Arribà una vaga — ell era jornaler — i, per tal de no perdre les dues compres, hagué de recórrer al propietari de la veïna casa de préstecs, que el coneixia de feia anys, i que el garantí, per tal que esperessin.

La seva companya, en un poblet de València; ell, a les trinxeres. Ell, sense gramòfon — amb el que li plaïa el flamenc!—, i ella, sense màquina.

Una idea fixa, matar feixistes.

La resta ho estimava tot. Ho estimava sanament, com aquell Sant Francesc d'Asís — que ell no coneixia—, i que considerava germans el llop, l'ocell i la pedra.

Pere contemplava, moltes vegades, com la mosca solitària voltava pel rectangle de llum que produïa el sol en passar per l'espitllera. No l'espantà mai. Només, com entreteniment, alguna vegada passà el dit untat amb sucre pel tros de paret il·luminat, per tal que la mosca pogués xuclar la dolçor amb la trompa. En les llargues hores de tedi ferotge dels dies de calma al front, la mosca era, per a ell, un consol i una diversió. Si hagués estat possible de comunicar-li les seves idees rudimentàries, l'hauria agafada curosament entre els seus dits per tal d'acaronar-la.

Recordava que, un dia, va caure una mosca al seu plat de sopa. No es va menjar la sopa. Es posà de mala llet. Però aquella mosca era diferent. La considerava incapaç de posar-se dintre del plat de sopa que li portaven diàriament: era una mosca alegre que estimava el sol i la dolçor del sucre.

Canten les bales llur xiulet sinistre, per l'aire. Es el cant de totes les hores del dia i de la nit, que arriba a ésser tan habitual que ningú no en fa cas. Les explosives esclaten i fan un bagol; perquè no sonen a explosió, sinó a trencament, a crit. Sembla que el primer membre trencat és el de la bala, no el tocat per ella.

He trobat a Pere, indiferent i mut, darrera el parapet, amb un rictus salvatge al rostre, les mandíbules apretades, la mirada sorruda.

—¿Què et passa?

No vol contestar; però apressat per mi, diu:

—Si t'ho explico te'n riuràs. I d'això no deixo que se'n rigui ningú. Ni el meu pare! — afirma, enèrgic.

—Però, ¿què et passa, home?

Un silenci, al final del qual aixeca el cap, i diu:

—Mira, tu pots riure-te'n; però per a mí és seriós. Aquests cabrons han mort la mosca.

—La mosca? — interrogo, estupefacte.

Aleshores, a trossos, mig velada la veu, m'explica aquesta història del quadret de sol, del sucre i de la mosca, tan petita i tan humana que un dia d'abril rebé una bala certera que l'esclafà contra el mur. M'ensenya la bala esberlada contra la paret, la qual té una taca, gairebé imperceptible, a la punta.

—Veus això? — pregunta—. Es el que resta de la mosca.

Agafa el fusell i dispara contra la trinxera d'enfront. ¿Contra qui? Si la seva voluntat pogués dirigir la bala, contra el que assassinà la mosca!

—Donaria la mà dreta per saber-ho.

Creua els dits de les mans i rabiosament els besa.

—¡Per aquestes!

Arturo BAREA

(Trad. M. V.)

(Madrid.)

Del llibre «Valor y Miedo» que aparèixerà pròximament en les edicions P. A. C.

AL MARROC

— ¡Útil per al servei militar!

I AL TEATRE CATALA DE LA COMEDIA, QUE?

Al senyor Conseller de Cultura

Què representen al Teatre Català de la Comèdia? Ara, perquè no sigui dit, faran «El casament de la Xela», de Benguerel; però aquesta primera novetat no és pas estrenada per gust; i no ho diem pas pels comediants. Es una carta imposada, que es juga amb tota mena de recança i amb tant de retard com es pot. Altrament, ¿amb quines obres serà alternada? Què representaran després?

Val la pena de fer-ne un petit examen. Van començar amb una obra de Guimerà, d'un romanticisme de cartró; amb una de les que respon a una fórmula teatral més envellida, més estantissa i que ja enlloc del món ningú no pensa a desenterrar. Fins es fa difícil que la tria d'una obra així, acrediti ningú d'un gust gaire fi per al teatre. A Guimerà ha seguit Ignasi Iglésies, amb una de les seves obres també més carrinclones. Ara ens delectaran amb un «Místic», de Rossinyol. Bona tria també! Car no és per aquesta obra declamatòria, artificiosa i efectista, sense emoció ni sinceritat, que l'autor de «L'auca del senyor Esteve» i de tantes altres comèdies satíriques i càustiques, passa a la posteritat. I a continuació, segons tenim entès, vindrà una xaronada de Robreño, com si de Robreño, més que imitar-ne l'esperit audaç i combatiu — tan contrari a tot el que avui és representat al Teatre Català de la Comèdia—, n'haguéssim d'imitar o aprendre la tècnica teatral ingènua i el seu llenguatge argotitzat. I, per variar, sense desambientar-se, ens serà representada alguna d'aquestes obres estrenada per compromís o per complir amb les dames, i alguna d'aquelles que segueixen de més a prop la tradició *populatxera* del que podríem dir-ne, més que teatre català, «teatro regional».

El Teatre Català de la Comèdia pren així un aire més estantís cada dia; un aire de museu carnavalesc, de magatzem de drapaire i fins de sagristia vuitcentista. Sembla, fins i tot, que hi hagi la voluntat deliberada d'isolar-lo, no ja de la dramàtica realitat del nostre país, ans de l'època i del món on vivim; car tot el que és representat voluntàriament en aquella santa casa, llevat d'algunes reposicions d'autors vivents, com Aveli Artís, és ben mort i pansit. Aclucant una mica els ulls, presenvant-se dels sorolls exteriors, ens hi podem fer perfectament la ilusió que vivim en el temps dels nostres avis.

I no ens sembla pas que sigui per a proporcionar-nos aquesta ilusió beata, perillosa i letàrgica, que el Teatre Català de la Comèdia és posat sota el patronat de la Generalitat. Tot això no és sinó trair el mateix esperit que inspira el patrocini: trair o, si voleu, mofar-se'n, encara que sigui d'una manera inconscient. Perquè amb totes aquestes obres, posades sota uns noms prestigiosos en el Renaixement de Catalunya, no es fa sinó donar gat per llebre als espectadors; no es fa sinó contribuir a esgarriar el gust del públic; fer-li creure que això és bon teatre i fer-lo després, per regust, insensible al teatre bo.

Es, així mateix, sotmetre a una mala escola els actors. Avesats a aquestes obres efectistes, declamatòries, deshumanitzades, que cal recitar en un to emfàtic, és molt difícil de fer-los trobar després actituds i entonacions més naturals. L'espectador desprevingut, fins pot creure que és manca de ductilitat en els actors, allò que no és altra cosa que perversió, per obligat mimetisme, d'un temperament. Es així que, per culpa de les mateixes obres, ens semblen molt menys bons del que realment són.

I és, finalment, la insistència en aquest teatre, completament divorciat de la sensibilitat i del gust de la nostra època — i del bon gust de tots els temps—, fer impossible de soldar l'anella entre els escriptors d'ahir i els bons escriptors d'avui, d'una sensibilitat i d'unes concepcions tan diferents. Es trencar, així, una evolució natural, que hauríem de tendir a accelerar, per a fer en canvi perdurable, en la nostra escena, el que ha tingut sempre de pitjor.

Volem creure que no és la mala fe ni la mala intenció el que ha contribuït a engiponar — perdoneu el mal gust del mot, però no n'hi ha de més exacte — a engiponar, diem, d'aquesta manera l'actual temporada de teatre català. Hi ha hagut — això sí—, i hi ha encara, una mica de prevenció contra la intelligència, una mica de lleugeresa i una mica d'imprevisió. Sumat això a les naturals dificultats per a improvisar a corre-cuita una temporada, és el que ha donat aquest lamentable resultat. Creiem, però, que un viratge a temps, salvarà l'actual temporada d'esdevenir ineficaç, per a no dir vergonyosa.

Domènec GUANSE

UNA ESCENA DEL FILM «LA ULTIMA NIT»

CINEMA

LES ESTRENES

«L'ULTIMA NIT» (Capitol).

«L'Ultima Nit» és una altra pàgina, una altra visió — millor dit — de la revolució soviètica. Es la darrera nit que Moscú visqué sota el règim burgès; millor dit, la nit tràgica—gràvida, però, d'esperances i d'illusions—, en la qual aquell règim va ésser esfondrat. Dos mons diferents s'hi enfronten per darrera vegada: l'un és el món dels privilegiats, amb llur superficialitat, llur alegria fictícia, el luxe magnificent, els vicis; l'altre és el poble, amb tota la tosquedat primitiva del poble rus d'aquella època, amb els seus sentiments ingenus, les seves passions tendres i violents. Naturalment, aquest món, amb la seva força impetuosa, amb el seu idealisme pur, és el que venç; però no fàcilment. El film no cau mai en la puerilitat de desvaloritzar l'aversari; al contrari: tot i que, en reflectir la societat burgesa i els seus defensors, la caricatura hi apunta d'una manera sarcàstica, de vegades cruel, el fa un adversari temible, un adversari perillós, que en els moments difícils no manca de tremp. D'ací el patetisme de la lluita; d'ací les incidències, els episodis dramàtics, impressionants, que omplen el film.

El més impressionant, però, és la vida que hi circula de dalt a baix: reconstrucció històrica, segurament. En el pròleg ens és advertit que el film és reconstruït, segons indicacions de testimonis presencials dels fets; però ningú no notarà que sigui una reconstrucció. L'arqueologia, no hi apareix per enlloc. Sembla la vida mateixa en llibertat.

Aquesta impressió de vida, de veritat, prové dels conjunts, del moviment de les multituds en tot el film; però prové, també, en gran manera, de l'elecció dels personatges: mai no semblen actors, mai no sembla que facin teatre; els marins semblen marins autèntics; els grans senyors, grans senyors de debò; els militars artisòcrates no podrien ésser altra cosa que aristòcrates i militars...

Altrament, el film, per a nosaltres és un tònic. El coratge d'aquell poble en armes que anorrea els que volien subjugar-lo, encoratjador. Una vegada més, podem adonar-nos que els recursos d'un poble, aferrat de peus a la seva pròpia terra, són illimitats: que tot col·labora al seu triomf; mentre que els recursos d'una minoria que vol dominar el poble són limitats, aviat s'esgoten.

MARINEL.LA (Coliseum).

No és pas, aquesta opereta cinematogràfica, un film que ens vingui a afirmar la llibertat deliciosa que la fantasia, la invenció, poden fruir a la pantalla. Al contrari, és un film fet a motllo; un film gairebé, per l'argument, de sèrie. Simple canemàs, perquè dos artistes estimats del públic parisenc — Tino Rossi i Yvette Lebon — uneixin la veu. Naturalment, el protagonista serà un cantant famós, pretext perquè el poguem sentir en diversos escenaris, al cabaret, al micròfon... La seva enamorada serà la seva rival i, a moments, la seva *partenaire*... Podeu imaginar, doncs, perfectament quin serà el seu final feliç.

Si tot va sense sorpreses, no deixa d'ésser tot fàcil i amable; gairebé, a moments — abusant del mot—, encisador: des de la melodia de la cançó de Marinella, que esdevindrà possiblement — i efímerament — popular, a la veu ben timbrada dels artistes, a les actituds atractives d'Yvette Lebon i a l'elegància, potser no massa viril, de Tino Rossi. Altrament, tot el film és força ben presentat i — film francès — ple de detalls somrients, irònics.

Potser, tot plegat — música i plàstica, argument i execució — deixa un excessiu regust apegalós de caramel de rosa; d'aquests caramels que, per contrast, us fan enyorar el gust més refrescant de la menta. Però, ben mirat, ¿qui és capaç de dir mal d'un caramel que us endolceix i perfuma la boca?

D. G.

EL CENTENARI DE FORTUNY

LES PEDRES DEL SEU MONUMENT

Els compatricis de Fortuny sabem que el nostre gran pintor era d'una família pobra, puix que a la nostra ciutat sempre s'ha cregut i es diu que quan va deixar-la per primera vegada, per tal d'anar a estudiar a Barcelona — perquè el seu mestre, Soberano, deia que el seu deixeble ja en sabia més que ell—, hagué d'emprendre, acompanyat del seu avi, la marxa a peu cap a la capital de Catalunya. Encara que nosaltres en dubtem; perquè ens costa de creure que l'alcalde d'aleshores fos tan estúpid per desentendre's de protegir un xicot que prometia tant. Aixi és de la manera que s'ha retransmès de generació en generació, i nosaltres així mateix ho hem recollit.

Els genis que han nascut en llurs primers temps de lluita, sobretot als pobles i ciutats petites, és terrible llur tragèdia per tal d'arribar a triomfar o bé aconseguir que se'n faci una mica de cas. Ens imaginem el Fortuny adolescent, esprimatxat i pàl·lid, vetllat per les mirades confiades i esperançadores del seu avi i del seu mestre, travessant barrancs i saltant timbes pels voltants de Reus, amb la capsa a la mà; o bé, dintre la ciutat, repenjant-se al marc de pedra d'una entrada, o a l'arrambador d'un fanal de la voravia, per tal de plasmar la perspectiva d'un carrer amb el tapis estès, al bat del sol, dels *ocre-siennes* i laques de les façanes; o un recó dels porxos de la plaça, mentre els vianants que el veien en aquella actitud i amb els cabells esbarriats, passaven esguardant-lo de gairell i en un aire de compassiu menyspreu. Als pobles mai no s'ha cregut en el talent dels pobres; es pensa que només tenen dret a tenir-ne de talent, els xicots de casa bona. (Aquests àdhuc l'admiració dels humils — a causa d'una ridícula sensibleria—s'emporten, puix que fins les comares més els admiren com més tabalots són.)

Per això aquell nostre Fortuny jovençà, esprimatxat i pàl·lid, d'espardenya i cabellera romàntica, devia sentir pregonament la fiblada de la indiferència dels cretins, dels seus contemporanis de barret de copa alta i peça llarga, que creien que els homes no podien arribar a ésser alguna cosa si no era a condició d'ésser fills de casa bona, la qual cosa els permetia poder esmerçar diners per estudiar.

Si algun dia el llapis de Fortuny s'hagués atrevit a ridiculitzar un senyor de barret de copa alta i peça llarga, tota la bona societat reusenca d'aquell temps s'hauria esvalotat, l'haurien portat a acarar-lo amb les barbes del jutge, i aquest, per tal de demostrar que també compartia el disgust de tants senyors de copa alta (nobles, cacics, diputats i senadors), l'hauria tancat a la presó. Els cops de pedra sempre els rebien els pobres.

Poc temps després, un altre reusenc ilustre, malaltís, i de cabellera romàntica com la de Fortuny, havia de sentir una fiblada més punyent, puix que aquell altre reusenc escrivia, i els homes mai no perdonen que se'ls retreguin públicament llurs defectes amb lletres de motllo. Si a un home el ridiculitzen en un dibuix exagerant-li, per exemple, les barbes, se'n va a cal barber, se les fa afaitar, i la sàtira perd l'eficàcia; però com que la ploma forada i penetra molt endins, com que descobreix les ànimes i l'ànima hom no pot afaitar-se-la com la barba, per això el greuge perdura, i, a la curta o a la llarga, l'home que li han descobert la mala ànima que té, vol venjar-se, i empra tots els mitjans, lícits o no, per a aconseguir-ho, i àdhuc s'exposa que, en esclatar una revolta, el pengin; però ell es venja. Així, al segle passat, va començar el reialme dels cacics, el qual ha durat fins que ha esclatat la nostra Revolució, i a causa d'allò hom va posar-ne alguns de cara a la paret.

ISIDRE NONELL (1873-1911) (Foto Serra)

Doncs aquell altre reusenc malatís i de cabells llargs, era Bartrina, a qui *Xenius* qualificà injustament de poetastre — i les pedres que van tirar-li, l'induïren escriure aquella célebre frase, de to catonià, com s'estilava els seus temps: «Les pedres que es tiren al geni serveixen per a fer-li el seu monument». La profecia de Bartrina s'ha acomplert exactament com va dir-ho; perquè l'autor de *Algo* ja té el seu monument. Ha tingut més sort que Fortuny, puix que hom espera el centenari del seu natalici per aixecar-li amb la solemnitat que es mereix.

A Fortuny, en vida i en mort, n'hi han tirat tantes de pedres que fins n'hi sobren per a fer-li el monument, per alt que sigui. Els seus contemporanis reusencs, enlluernats com estaven amb les gestes llampants del general Prim, negligien les coses d'ordre espiritual, i, a causa d'això, feren cas omís de la gesta immortal del nostre Fortuny, el qual, per tal que pogués ampliar els seus estudis, la Diputació de Barcelona va enviar-lo pensionat a Roma, tirant inconscientment en cara dels seus compatricis la vergonya d'haver-lo deixat venir a peu a Barcelona en la seva primera sortida de la ciutat nadiua, com s'ha vingut dient, ofensa dels nostres avantpassats que els reusencs d'avui volem esborrar. Mireu, però, com el temps té cura de valorar les coses! Quan ens proposem aixecar el monument a Fortuny hom ha mutilat el de Prim, arrabassant-li l'espasa que enlairava en un posat fatxendós, posat que tant féu riure a aquell romàntic d'Eugeni Noël, enmig de l'astorament i la indignació dels cacics reusencs, aleshores considerats patriarques. Ja en podran esdevenir de revoltes quan Fortuny tingui el seu monument!, que mai ningú, per més exaltat que sigui, no li arrabassarà la paleta de les mans, perquè la seva obra és de totes les cultures i de tots els temps. Barcelona, que protegí el pintor reusenc, vol també participar de la seva glòria aixecant-li un monument, puix que si Reus té l'orgull d'ésser el bressol del gran artista, a Barcelona li escau l'honor d'haver-lo fet gran i haver adquirit la seva obra cabdal.

En vida i en mort, acabem de dir que n'hi han tirat de pedres. Fortuny, en morir, va deixar un estol de deixebles o imitadors — fortunyistes, els deien—, els quals, a causa d'ésser unes flamants mitjanies, amb llurs obres — que eren una migrada imitació de l'obra de Fortuny — més contribuïren a desacreditar-lo que no pas a enaltir-lo; i com que Fortuny gran part de les seves obres més notables, per no dir totes, les va vendre a l'estranger (ací, potser perquè era tan jove no se'n feia gaire cas), la majoria dels catalans jutjaven la seva escola a través de les imitacions d'aquells fortunyistes, les quals els produïen un efecte deplorable. El no veure's voltat Fortuny de deixebles eminents, tal vegada radica en haver mort tan jove — a l'edat de trenta-sis anys — i també a causa del seu caràcter i de la independència dels seus costums, puix que molts han retret que era un home que només li abellia trobar-se enmig de la plebs, que es divertia molt tocant la guitarra en companyia de gitanos, venedors ambulants, cotxers i matalots. Era un fill autèntic del poble, i per això l'estimem més.

Però Fortuny era un artista que apuntava més lluny de les generacions immediates. Ell va començar per allí on molts acaben, a cop de maldar. No varen mortificar-lo gens ni mica les gradacions tèrboles i turbulents per les quals han ascendit alguns gran artistes per arribar al clasicisme. Rafael, que també morí a la seva edat, tampoc va ascendir-hi. Va arribar-hi d'antuvi perquè era un geni. Si Stendahl digué que seria llegit cap allà el 1880, Fortuny hauria pogut dir que seria valorat quan els pintors sortissin a plena natura, i no temessin acarar-se amb el sol, quan la gamma càlida dels impressionistes plasmés en les teles llurs les lluminositats de l'aire lliure.

Aquest alt valor de Fortuny l'han reconegut ben pocs fins ara, puix que es seguia tirant-li pedres. Se'l tractava de pintor de melmelada i sucrecandi, i fins hi havia ximple que li retreia que sapigués dibuixar, que fos un dibuixant perfecte. A Catalunya vam tenir la dissort de viure una pintura literària, descriptiva, que el pregon mèrit de l'ofici, el saber fer, aquells pintors literaris que havien equivocat l'ofici, s'ho miraven de cua d'ull; perquè a un estol d'escriptors (els quals, salvant raríssimes excepcions, entenien molt poc en pintura), aquella mena de pintura els plaïa, perquè trobaven que s'adeia amb el que ells escrivien i els adreçaven articles ditiràmbics. Els límits de la pintura i la poesia, marcats per Lessing i Taine, els passaven per alt, perquè els desconeixien. Quan un d'aquells escriptors tan aficionats a la pintura literària va preguntar a Nonell què es proposava amb la seva pintura, estava tan segur que l'artista s'embrancaria amb les disquisicions estètiques que ell esperava, que va quedar tot escorregut quan el gran incomprès va limitar-se a contestar-li: «Veureu, company. Jo pinto».

Doncs Fortuny, com Nonell, tan sols pintava. Pot exigir-se altra cosa d'un pintor? ¿Preferiríeu, potser, que un pintor, en lloc de pintar, amb el pinzell escrivís versos o novelles? No ho crec. I a causa d'això, de pintar i no escriure, se n'hi han tirat tantes de pedres, que amb elles ja podem començar a bastir-li el monument.

A. FUSTER VALLDEPERES

Carnet del Teatre

NOVA EXHUMACIO DE «VOLPONE». — A Anglaterra feia molts anys — «cent cinquanta anys», diu un programa — que «Volpone», la famosa sàtira de Ben Jonson, no havia estat representada. Ara n'han fet una reposició, i sembla que als anglesos d'avui no els ha agradat massa aquella monstruosa exhibició de rapacitat i cobejança que l'obra representa. «Per què? — es pregunta un cronista de The Times*—. ¿Es, per ventura — diu — que els anglesos s'han tornat de tal manera, que no poden suportar una sàtira sobre llurs vicis? En tot cas, ¿per què admeten Bernard Shaw?» I posat a dilucidar les causes, el cronista creu que allò que fa «Volpone» difícil d'admetre per la sensibilitat d'un anglès d'avui, és que resulta un caràcter tot d'una peça, un caràcter sense clarobscur, un caràcter que no expressa sinó la crueltat, l'astúcia i l'avaricia. ¿Per quins tamisos, doncs, van fer passar l'obra, o quin fenomen van provocar Stefan Zweig i Jules Romain, que fa uns cinc o sis anys van adaptar «Volpone» a l'alemany i al francès, tot produïnt la sensació d'ésser una obra d'una sensibilitat molt dels nostres temps?*

Carnet del Cinema

«BLANCA NEU», DE WALT DISNEY, INTERDIT. — Aquest nou film en colors, «Blanca Neu i els set follets», adaptació d'un conte de Grimm, ha produït un gran enrenou a Anglaterra. La censura cinematogràfica d'aquell país, fent honor al seu puritanisme tradicional, l'ha prohibit als infants. Estima la censura que algunes de les escenes de «Blanca Neu» no són recomanables per a les persones no adultes, i així, a les sales on es projecti, no podran entrar-hi els nois menors de setze anys que no vagin acompanyats d'una persona gran.

De totes maneres, els petits personatges que es quedin sense veure «Blanca Neu i els set follets», podran aconsolar-se escoltant íntegrament la partitura sense moure's de casa. La Ràdio anglesa, sempre a l'aguait de totes les novetats, i tal com ha vingut fent amb les «Silly Symphony» i els «Mickey Mouse», films, anuncia per aviat, en els seus programes, la radiació, amb la música completa, de la seva adaptació radiofònica.

UNA PAGINA D'HUMOR

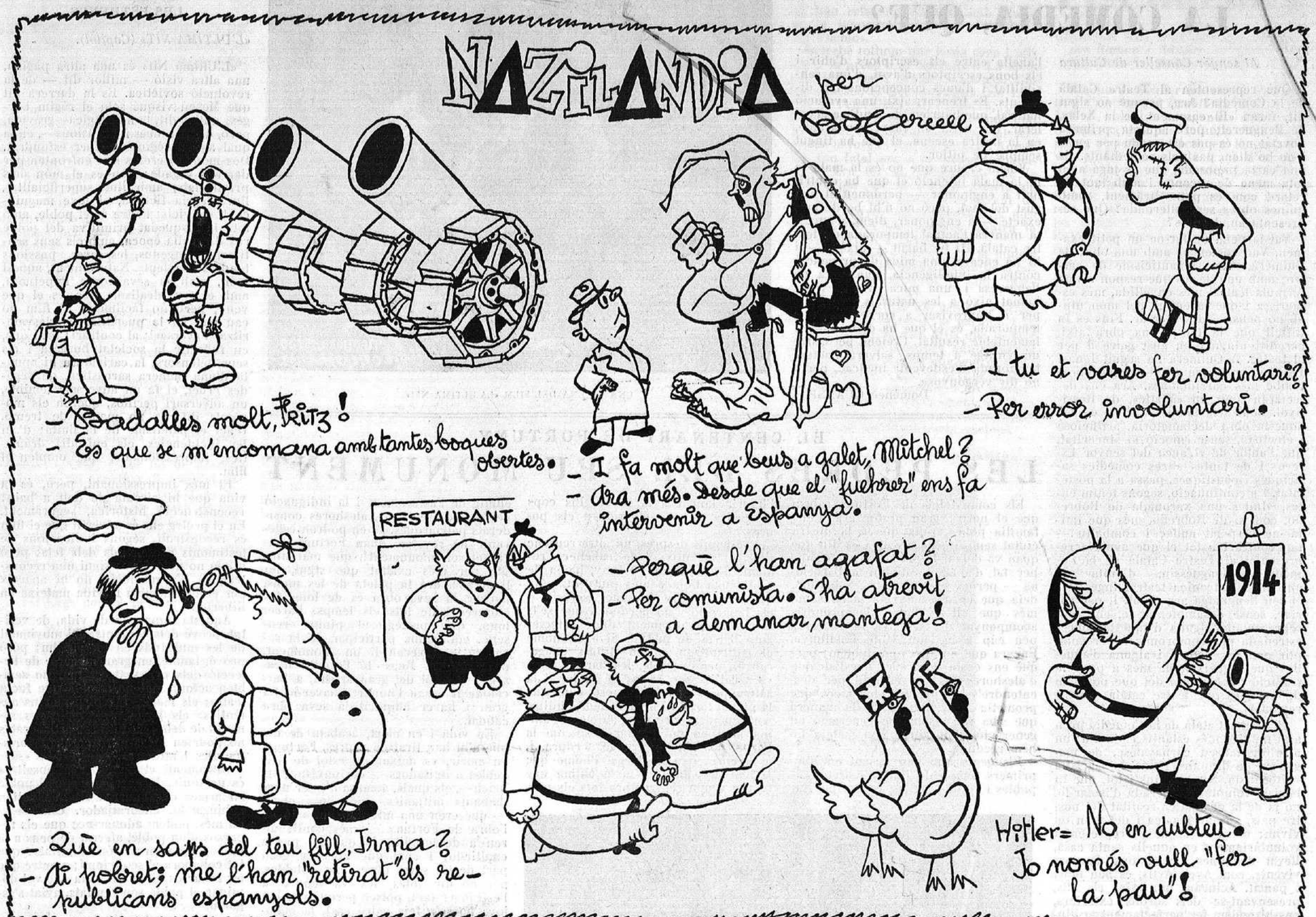

COPS DE BEC

— Hitler vol consagrar el nazisme a Austria.

— Sí. Serà una Austria consagrada.

PREOCUPACIO LEGITIMA

Joan troba Antoni visiblement preocupat.

Joan. — Què tens, Antoni, que et veig tan trist?

Antoni. — No em diguis res. Sóc pare!

Joan. — Per això? ¿No estaves tan content quan tot just era una perspectiva la teva paternitat?

Antoni. — Naturalment; però d'un infant! Es que la meva dona me n'ha donat tres!

Joan. — I no hi ha precedents en la teva família?

Antoni. — No. Tan sols que, durant la gravidesa, la meva dona no feia altra cosa que llegir «Els Tres Mosqueters».

Joan. — (*Preocupat tot d'una, rascant-se el cap.*) I... ¿vols dir que això hi té a veure?

Antoni. — No hi veig altra raó, jo!

Joan. — (Acomiadant-se sobtadament.) La mare! La meva llegeix tot el dia «Ali-Babà i els quaranta lladres»!

Chamberlain o l'última paraula en màquines incubadores.

INCONVENIENTS DE PARLAR COM CAL

—Voleu fer el favor de portar-me el capell bombí? — va dir un dia, Bofill i Mates a un ordenança, en els temps ja llunyans en què l'exquisit poeta era funcionari de l'antiga Diputació.

L'ordenança féu aquell gest inconfusible de l'home que no sap de què li parlen.

Amb tot, va sortir de l'oficina, i, en tornar-hi, després d'una estona, va dir, tot amable, al seu superior:

—Només queden gasoses i cerveses.

MARIUS

Màrius, embriac, retorna a casa a les tres de la tarda.

La seva dona. — No m'havies promès venir a mig dia?

Màrius. — I què, no és tan tard com això...

En aquest moment el rellotge dóna tres trucs. I Màrius, dirigint-se al rellotge, continua:

—Bé; ja està bé, home! Hom sap que és la una; no cal repetir-ho tres vegades!

FOC

S'acaba de calar foc en una casa d'un carrer de la ciutat. De cop i volta, les flames han pres tant d'increment, que fins sembla que, tot llepantles, vulguin engolir-se les estrelles. Només se senten els xiscles de les dones i els plors de la brivalla. Es a ple estiu i és asfixiant l'escalfor que se sent. Els bombers, situats estratègicament — els uns enfilats dalt dels balcons, d'altres dalt dels terrats—, enfoquen dintre les flames les mànegues engegades. Al mig de la plaça hi ha un bomber, la massissa silueta del qual augmenta la resplendor de les flames, bomber que roman impertorbable, contemplant-les i contemplant l'arc d'argent del doll de la seva mànega. I el foc va creixent i espetegant.

—Foc! foc! — se sent cridar.

En aquells moments passa un vianant, tot cargolant la cigarreta. Se la posa a la boca, es palpa i furga les butxaques, i s'adona, mal llamp!, que no porta ni llumins ni encenedor. I en veure la cara del bomber, lluent de suor pel caliu del foc, com si fos una bola de llard que regalimés, que roman impertorbable enmig de la plaça, se li acosta, tot posant-se la cigarreta a la boca en actitud de pipar, i li pregunta:

—Senyor *bombero*, té foc?

UNA OPINIO SOBRE KANT

Amb motiu de l'aniversari del novellista valencià Vicenç Blasco Ibàñez, ens han estat referides diverses anècdotes d'ell, entre les quals volem destacar la següent, per la seva concisió reveladora.

Acabava de tornar d'Amèrica del Sud, l'illustre escriptor, que fou rebut entusiàsticament pels seus vells i estimats correligionaris. El bo i millor del republicanisme valencià, de soca i rel, s'aplegà al seu voltant, a Nazaret, en un arròs suculent esplèndidament ofert per l'amic entranyable de Blasco, Alfaro, pare de l'Alfaro que fou, fa pocs anys, alcalde de la República a la capital llevantina.

En el moment solemne d'encetar la portentosa paella, un correligionari inquirí, oficiós, aquesta peremptòria opinió del «jefe»:

—Don Vicent, i què opina vostè de Kant?

Don Vicent, sense immutar-se, respongué:

—Mengi i calli, home; mengi i calli!

FUMADORS DE QUOTA

A propòsit del tabac, se n'expliquen ara de molt bones. El tema entreté ara, més que el fum mateix i el cas és matar l'estona.

Referint-se a un amic nostre, poc fumador, deia l'altre dia un altre no menys amic:

—Afigureu-vos que un dia era al teatre amb la dona i com que la comèdia, per no ésser menys, era ensopida, com gairebé totes, l'home encengué maquinalment una cigarreta en plena platea.

Al cap d'uns minuts, se li apropà un aposentador, tot legalista i carregat de raó, i li digué en to amable:

—Senyor, ací no es pot fumar.

Ell, tot complimentós, es disculpà responent:

—Dispensi, és que un servidor no s'empassa el fum!

ENCARA HI HA CLASSES

Un dels ninotaires de MERIDIA, va coix aquests dies a causa d'un modestíssim accident de circulació.

Un amic el trobà al carrer i sollicitament li demanà:

—Què t'ha passat?

—Un bac.

—Algun accident d'auto?

—No, com que no tinc auto, ni n'he tingut mai — respon, resignat, el ninotaire—, no he tingut més remei que caure d'un tramvia.

SEGONA PART DE L'ACCIDENT

El mateix ninotaire de MERIDIA, uns dies més tard encara va coix i encara troba un altre seu amic, que no s'havia assabentat de l'accident causant de la coixera.

—Què et passa, noi?

—Res, un petit accident. Ja ho veus, vaig una mica coix.

—Doncs no sabia res. Per altra part, com que no he deixat de veure cada dia els teus ninots...

—Si; és que, veuràs... no he deixat de fer-los cada dia, per allò que no pensessin que els feia amb els peus.

LA RIFA DE NADAL

Un conegut periodista barceloní d'Igualada, singular i meritíssim especialista en crítica del circ, referia, no fa gaires dies, en una tertúlia d'aficionats, a jugar a la rifa, la sort d'un amic seu que una vegada, *rara avis*, va treure la segona de Nadal.

—I bé, això no té res d'estrany — exclama un, impacient, que l'escoltava; un o altre l'havia de treure.

Però el cronista de circ, afegí:

—No; si el bo del cas no és això. Es que aquell amic meu es gastà tot el segon premi, fins l'últim cèntim, en faves a la catalana...

—Doncs tampoc no hi trobo, en això, res de notable — insisti l'impacient insadollable.

—Es que — remarca el periodista—, d'això que us dic, fa vint anys!

—Ah!!

I tots, a la fi, coincidiren a apreciar com canvien els temps.

—Que potser continuarà, aquest fulletó?

Grandi: —Rebi, mister Eden, la meva felicitació més sincera.

Eden: —Pels meus discursos?

Grandi: —No. Perquè m'ha deixat el camp lliure.